

Arthur van Schendelstraat 696  
3511 MJ Utrecht  
Postbus 9022  
3506 GA Utrecht

+31(0)30 231 34 31  
office@rutgers.nl  
www.rutgers.nl  
www.rutgers.international

BIC ABNA NL 2A  
IBAN NL18 ABNA 0496 3238 22  
KvK 41193594

Utrecht, oktober 2020  
Auteur: Hanneke de Graaf

© Rutgers 2020



## Rapportage Rutgers Dialoog Wat moet de politiek (beter) regelen?

## Aanleiding

Rutgers werkt aan het verbeteren van seksuele gezondheid en rechten in Nederland en de rest van de wereld. We vinden het belangrijk dat iedereen in vrijheid keuzes kan maken over seksualiteit en relaties. We hebben afgelopen jaren op veel terreinen vooruitgang gezien. Maar helaas profiteert nog niet iedereen van deze positieve ontwikkelingen en is vooruitgang niet gelijk verdeeld. In Nederland worden mensen in kwetsbare posities veel vaker getroffen door soa's, hiv, ongewenste zwangerschap of seksueel geweld. En wereldwijd liggen keuzevrijheid en seksuele rechten in toenemende mate onder vuur. In de aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen van 2021 willen we horen wat jongeren belangrijke issues vinden, die politiek (hoger) op de agenda moeten komen. Daarom hebben we een peiling uitgevoerd onder 1003 jongeren uit van het ledenpanel van IPSOS.

## Methode

De steekproef bestond uit 505 jongens, 493 meisjes en 5 personen met een andere genderidentiteit. In leeftijd varieerden zij van 18 tot en met 25 jaar, gemiddeld 21,6. Iets meer dan 4% heeft een laag opleidingsniveau (hoogst gevolgde opleiding basisschool, vmbo, havo/vwo onderbouw, mbo 1), 46,3% een midden opleidingsniveau (hoogst gevolgde opleiding havo/vwo bovenbouw of mbo 2, 3, 4) en 49,6% een hoog opleidingsniveau (hoogst gevolgde opleiding hbo of wo). In tabel 1 is te zien wat deze jongeren zeggen te gaan stemmen, zouden er vandaag verkiezingen zijn. De VVD (17,7%) en GroenLinks (12,4%) zijn op dit moment de grootste partijen onder jongeren. Ook zegt een groot deel van de jongeren dat ze niet gaan stemmen (9,6%) of niet weten/willen vertellen wat ze gaan stemmen (13,7%).

**Tabel 1 Politieke voorkeur (%)**

	Man	Vrouw	Totaal
	n=505	n=393	n=1003
VVD	26,5	8,8	17,7
GroenLinks	8,9	16,2	12,4
PVV	11,1	5,5	8,3
D66	5,5	9,5	7,5
PvdA	5,7	5,2	5,5
Forum voor Democratie	7,1	4,0	5,5
Partij voor de Dieren	2,6	6,9	4,7
CDA	3,3	4,0	3,6
SP	3,6	2,9	3,3
ChristenUnie	2,6	3,9	3,2
SGP	2,1	2,3	2,2
DENK	1,6	1,1	1,3
Partij voor de Toekomst	0,5	0,8	0,6
50 Plus	0,7	0,3	0,5
Andere partij	0,6	0,2	0,4
Ik ga niet stemmen	9,7	9,5	9,6
Weet ik niet / wil ik niet zeggen	7,9	19,1	13,7

Aan deze jongeren zijn verschillende onderwerpen voorgelegd met de vraag of de regering dit volgens de jongeren moet regelen (dat moet de regering absoluut regelen, het zou fijn zijn als de regering dat regelt, dat hoeft de regering niet te regelen, dat moet de regering absoluut niet regelen). De vragen hadden betrekking op anticonceptie (bijvoorbeeld 'gratis anticonceptie voor iedereen'), abortus (bijvoorbeeld 'abortuspil is verkrijgbaar bij de huisarts'), seksuele grensoverschrijding

(bijvoorbeeld 'meer geld en aandacht voor het voorkomen van seksuele grensoverschrijding, bijvoorbeeld met een jaarlijkse campagne'), seksuele vorming (bijvoorbeeld 'elk jaar een paar lessen seksuele voorlichting, van de brugklas tot het laatste jaar van de middelbare school'), zorg ('seksualiteit onderdeel van de opleiding van alle zorgverleners'), maatschappelijke issues ('beide ouders 12 weken verlof na de geboorte van een kind') en ontwikkelingssamenwerking ('meer geld om de gevolgen van corona in ontwikkelingslanden op te vangen'). Alle onderwerpen zijn te zien in tabellen 2 en 3.

## Belangrijkste resultaten

De onderwerpen waarvan minstens driekwart van de jongeren vindt dat de regering dat moet regelen zijn gratis anticonceptie (zowel voor iedereen als voor mensen die het echt niet kunnen betalen), seksueel geweld (jaarlijkse campagnes en aandacht in de opleiding van mensen die met jongeren gaan werken) en seksuele vorming (een doorlopende leerlijn vanaf de brugklas) (zie Tabel 2). Maar ook voor vrijwel alle andere onderwerpen bestaat draagvlak onder de meerderheid van de jongeren, bijvoorbeeld voor een uitbreiding van het geboorteverlofverlof, aandacht voor seksualiteit en diversiteit in zorgopleidingen, aandacht voor seksueel plezier in seksuele vorming, de verkrijgbaarheid van de abortuspil bij de huisarts en ontwikkelingssamenwerking. Het enige onderwerp waarvan een minderheid van de jongeren vindt dat de overheid dit moet regelen is seksuele voorlichting vanaf groep 1 van de basisschool.

Voor veel verschillende thema's geldt dat het draagvlak het grootst is onder oudere jongeren (22-25 jaar), vrouwen en hoog opgeleiden. Verschillen naar politieke voorkeur zijn minder duidelijk. Dat komt deels omdat sommige politieke voorkeur groepen heel erg klein zijn, zoals het CDA (n=36), de SP (n=31) en de ChristenUnie (n=32). Dat maakt dat de percentages die we voor deze groepen vinden minder betrouwbaar zijn. Vooral bij de jongeren die CDA zouden stemmen gaan de bevindingen vaak wat tegen de verwachting in. Mogelijk hebben vooral de wat progressievere CDA-jongeren aan ons onderzoek deelgenomen.

Wat Tabel 3 vooral laat zien, is dat er vaak in alle groepen, ongeacht politieke voorkeur, draagvlak bestaat voor het agenderen van SRGR thema's. Soms zien we wel dat het draagvlak voor verschillende thema's wat groter is onder jongeren die D66 of GroenLinks zouden stemmen. PvdA stemmers staan vooral relatief vaak achter het vrijmaken van meer geld voor ontwikkelingslanden om de gevolgen van corona op te vangen. VVD stemmers vinden minder vaak dan andere jongeren dat er meer geld vrijgemaakt moet worden voor de bestrijding van seksueel geweld. Onder aanhang van de ChristenUnie en jongeren die op een andere partij (bijvoorbeeld SGP, DENK) zouden stemmen bestaat er juist wat minder draagvlak voor verschillende thema's.

Kijkend naar de ranking van de belangrijkheid van verschillende thema's (Tabellen 4 en 5), is de top 3 overduidelijk: 1) Voorkomen seksueel geweld, 2) Gratis anticonceptie, 3) Toegang tot abortus. Die top drie is in vrijwel alle groepen hetzelfde, behalve onder laag opgeleiden. Onder laagopgeleiden staat keuzevrijheid voor jongeren (ook in andere landen) op 3, en toegang tot abortus juist op de 7e plek. De ranking wisselt ook sterker tussen de verschillende politieke voorkeur groepen. Dat komt ook omdat al deze groepen relatief klein zijn. Wel geldt voor alle politieke groepen dat het voorkomen van seksueel geweld het belangrijkste wordt gevonden.

Tabel 2 Regering moet dit absoluut regelen/fijn als de regering dit regelt, naar demografische kenmerken (%)

		Leeftijd			Gender		Opleiding		
		Totaal	18-21	22-25	Man	Vrouw	Laag	Midden	Hoog
		n=1003	n=491	n=512	n=430	n=568	n=92*	n=327	n=558
<b>Anticonceptie</b>									
Gratis anticonceptie voor mensen die het écht niet kunnen betalen.	voor	82,1	78,5	85,5 <sup>^</sup>	75,9	88,5 <sup>^</sup>	72,2	80,9	86,5 <sup>^</sup>
	tegen	14,3	16,8	11,8	19,6	8,7	23,3	16,8	11,5
Gratis anticonceptie voor iedereen.	voor	74,7	71,5	77,8 <sup>^</sup>	64,6	85,2 <sup>^</sup>	64,6	73,3	79,0 <sup>^</sup>
	tegen	21,1	22,4	19,9	29,7	12,1	30,3	23,2	19,5
Abortuspil is verkrijgbaar bij de huisarts.	voor	55,8	56,2	55,3	54,8	56,7	51,9	58,2	54,8
	tegen	37,1	36,4	37,8	38,0	36,3	39,9	36,1	38,9

		Leeftijd			Gender		Opleiding		
		Totaal	18-21	22-25	Man	Vrouw	Laag	Midden	Hoog
		n=1003	n=491	n=512	n=430	n=568	n=92*	n=327	n=558
<b>Seksuele grensoverschrijding</b>									
Meer geld en aandacht voor het voorkomen van seksuele grensoverschrijding, bijvoorbeeld met een jaarlijkse campagne	voor	74,3	73,5	75,2	67,9	81,2 <sup>^</sup>	68	71,1	80,2 <sup>^</sup>
	tegen	21,6	21,5	21,6	27,7	15,5	26,5	26,5	16,9
In het onderwijs verplicht les over het herkennen en respecteren van grenzen.	voor	79,6	75,5	83,6 <sup>^</sup>	72,9	86,3 <sup>^</sup>	69,1	77,2	84,9 <sup>^</sup>
	tegen	16,5	19,6	13,6	23,3	9,8	28,8	20,2	12,4
Informatie over seksuele grensoverschrijding in de opleiding van mensen die met jongeren gaan werken.	voor	78,3	73,8	82,6 <sup>^</sup>	72,5	84,2 <sup>^</sup>	75,8	77,3	81,7 <sup>^</sup>
	tegen	17,1	20,3	14,0	23,0	11,1	21,1	19,3	15,0

		Leeftijd			Gender		Opleiding		
		Totaal	18-21	22-25	Man	Vrouw	Laag	Midden	Hoog
		n=1003	n=491	n=512	n=430	n=568	n=92*	n=327	n=558
<b>Seksuele vorming</b>									
Elk jaar een paar lessen seksuele voorlichting, van de brugklas tot het laatste jaar van de middelbare school.	voor	74,5	71,0	77,9 <sup>^</sup>	71	78,4 <sup>^</sup>	69,4	73,0	77,9
	tegen	22,1	25,3	19,1	25,1	18,7	26,4	25,2	19,3
Seksuele voorlichting op school gaat niet alleen over voortplanting, maar ook over seksueel plezier.	voor	62,7	56,5	68,7 <sup>^</sup>	58,7	67,0 <sup>^</sup>	61	61,7	65,6
	tegen	31,8	37,0	26,8	35,8	27,6	36,9	33,8	30,0
Seksuele voorlichting vanaf groep 1 van de basisschool, aangepast aan de leeftijd van het kind.	voor	41,9	39,9	43,8	41,6	42,0	39,9	43,7	40,6
	tegen	51,8	53,6	50,2	52,4	51,3	54,6	51,9	53,3

		Leeftijd			Gender		Opleiding		
		Totaal	18-21	22-25	Man	Vrouw	Laag	Midden	Hoog
		n=1003	n=491	n=512	n=430	n=568	n=92*	n=327	n=558
<b>Geboorteverlof</b>									
Beide ouders 12 weken verlof na de geboorte van een kind.	Voor	71,2	68,4	73,9	66,0	76,9 <sup>^</sup>	71,6	70,1	73,4
	Tegen	24,5	25,9	23,1	29,4	19,2	25,4	26,6	23,2

		Leeftijd			Gender		Opleiding		
		Totaal	18-21	22-25	Man	Vrouw	Laag	Midden	Hoog
		n=1003	n=491	n=512	n=430	n=568	n=92*	n=327	n=558
<b>Zorg</b>									
Alle medewerkers in de (jeugd)zorg krijgen een training over LHBTI.	Voor	70,8	66,8	74,8 <sup>^</sup>	64,0	77,8 <sup>^</sup>	63,4	69,5	74,9 <sup>^</sup>
	Tegen	23,7	26,2	21,2	30,7	16,7	33,3	25,7	21,1
Seksualiteit onderdeel van de opleiding van alle zorgverleners (van huisarts tot verpleegkundige in verzorgingshuis).	Voor	70,8	65,2	76,2 <sup>^</sup>	64,5	77,1 <sup>^</sup>	62,1	66,6	77,1 <sup>^</sup>
	Tegen	23,4	27,7	19,3	30,3	16,6	34,2	29,1	18,2

		Leeftijd			Gender		Opleiding		
		Totaal	18-21	22-25	Man	Vrouw	Laag	Midden	Hoog
		n=1003	n=491	n=512	n=430	n=568	n=92*	n=327	n=558
<b>Ontwikkelingssamenwerking</b>									
Nederland spreekt andere landen aan als jongeren daar geen vrije keuzes kunnen maken.	Voor	58,7	58,6	58,8	54,8	62,8 <sup>^</sup>	51,7	57,5	61,6
	Tegen	34,7	34,6	34,9	41,6	27,6	42,4	35,7	33,8
Meer geld om de gevolgen van corona in ontwikkelingslanden op te vangen.	Voor	55,2	57,8	52,6	55,4	55,0	56,0	55,4	55,8
	Tegen	36,9	35,0	38,8	39,2	34,7	39,5	35,9	38,2

<sup>^</sup> = significant hoger dan andere leeftijdsgroep, sekse of opleidingsniveaus (p<.05); \* = Let op: dit is een relatief kleine groep (< 100 personen)

**Tabel 3 Regering moet dit absoluut regelen/fijn als de regering dit regelt, naar politieke voorkeur (%)**

		Totaal	VVD	CDA	D66	PvdA	GL	PVV	SP	CU	PvdD	FvD	Anders
		n=1003	n=170	n=36*	n=78*	n=54*	n=139	n=74*	n=31*	n=32*	n=50*	n=48*	n=51*
<b>Anticonceptie en abortus</b>													
Gratis anticonceptie voor mensen die het écht niet kunnen betalen.	Voor	82,1	83,7	87,0	91,6 <sup>^</sup>	80,2	89,5 <sup>^</sup>	79,2	81,7	74,5	83,0	74,6	64,3 <sup>v</sup>
	Tegen	14,3	16,0	9,4	5,8	15,7	8,6	19,0	18,3	21,4	15,3	23,5	35,7
Gratis anticonceptie voor iedereen.	Voor	74,7	71,3	85,2	87,3 <sup>^</sup>	70,3	84,4 <sup>^</sup>	73,6	83,0	58,4 <sup>v</sup>	85,1	69,6	59,8 <sup>v</sup>
	Tegen	21,1	28,6	11,5	12,7	29,7	14,8	24,6	17,0	22,1	14,1	30,4	37,1
Abortuspil is verkrijgbaar bij de huisarts.	Voor	55,8	59,3	48,6	58,7	67,1	55,3	62,4	53,9	24,3 <sup>v</sup>	63,5	62,5	40,2 <sup>v</sup>
	Tegen	37,1	37,3	44,9	37,9	27,0	34,7	32,6	43,8	66,9	28,6	36,2	58,3

		Totaal	VVD	CDA	D66	PvdA	GL	PVV	SP	CU	PvdD	FvD	Anders
		n=1003	n=170	n=36*	n=78*	n=54*	n=139	n=74*	n=31*	n=32*	n=50*	n=48*	n=51*
<b>Seksuele grensoverschrijding</b>													
Meer geld en aandacht voor het voorkomen van seksuele grensoverschrijding, bijvoorbeeld met een jaarlijkse campagne	Voor	74,3	66,9 <sup>v</sup>	81,9	79,4	75,5	82,8 <sup>a</sup>	71,9	86,1	68,6	76,9	64,8	80,6
	Tegen	21,6	31,2	18,1	18,6	24,5	13,6	23,1	10,1	18,4	18,1	32,5	19,4
In het onderwijs verplicht les over het herkennen en respecteren van grenzen.	Voor	79,6	78,2	84,2	88,1 <sup>a</sup>	67,4 <sup>v</sup>	81,3	78,2	81,5	70,7	82,9	77,9	77,8
	Tegen	16,5	21,8	15,8	7,9	31,2	14,2	18,0	18,5	11,4	12,1	19,4	20,2
Informatie over seksuele grensoverschrijding in de opleiding van mensen die met jongeren gaan werken.	Voor	78,3	75,9	87,8	86,8	75,6	81,2	80,4	71,9	64,4	75,6	76,7	77,1
	Tegen	17,1	22,2	9,0	11,7	24,4	13,5	15,9	25,8	18,9	19,4	22,0	21,3

		Totaal	VVD	CDA	D66	PvdA	GL	PVV	SP	CU	PvdD	FvD	Anders
		n=1003	n=170	n=36*	n=78*	n=54*	n=139	n=74*	n=31*	n=32*	n=50*	n=48*	n=51*
<b>Seksuele vorming</b>													
Elk jaar een paar lessen seksuele voorlichting, van de brugklas tot het laatste jaar van de middelbare school.	Voor	74,5	73,2	81,6	81,0	73,6	82,0	83,3	74,8	68,5	74,3	65,4	67,9 <sup>v</sup>
	Tegen	22,1	25,2	18,4	17,6	25,5	15,3	16,1	22,8	25,0	21,5	33,3	27,5
Seksuele voorlichting op school gaat niet alleen over voortplanting, maar ook over seksueel plezier.	Voor	62,7	62,7	76,8	69,8	62,8	70,6	60,9	64,5	52,4	67,4	65,6	41,5
	Tegen	31,8	35,7	23,3	25,2	33,5	25,8	30,7	33,1	38,3	32,6	33,1	52,4
Seksuele voorlichting vanaf groep 1 van de basisschool, aangepast aan de leeftijd van het kind.	Voor	41,9	44,1	44,6	49,0	47,2	49,3	37,5	50,9	48,1	52,9	26,1 <sup>v</sup>	36,6
	Tegen	51,8	53,2	49,7	48,4	49,1	44,1	56,1	43,1	41,7	40,8	69,6	61,1

		Totaal	VVD	CDA	D66	PvdA	GL	PVV	SP	CU	PvdD	FvD	Anders
		n=1003	n=170	n=36*	n=78*	n=54*	n=139	n=74*	n=31*	n=32*	n=50*	n=48*	n=51*
<b>Geboorteverlof</b>													
Beide ouders 12 weken verlof na de geboorte van een kind.	Voor	71,2	68,3	66,8	78,5	63,8	78,0	73,4	64,5	58,1	66,5	82,0	66,3
	Tegen	24,5	30,1	33,3	20,5	29,6	17,9	22,7	35,5	30,6	29,8	16,6	33,7

		Totaal	VVD	CDA	D66	PvdA	GL	PVV	SP	CU	PvdD	FvD	Anders
		n=1003	n=170	n=36*	n=78*	n=54*	n=139	n=74*	n=31*	n=32*	n=50*	n=48*	n=51*
<b>Zorg</b>													
Alle medewerkers in de (jeugd)zorg krijgen een training over LHBTI.	Voor	70,8	69,2	78,2	82,6 <sup>^</sup>	74,8	79,6 <sup>^</sup>	65,3	60,1	59,3	72,7	54,3 <sup>v</sup>	67,1
	Tegen	23,7	28,3	21,8	15,8	18,2	14,3	30,8	35,2	20,4	24,6	41,4	30,9
Seksualiteit onderdeel van de opleiding van alle zorgverleners (van huisarts tot verpleegkundige in verzorgingshuis)	Voor	70,8	71,6	82,6	78,6	55,5 <sup>v</sup>	77,1	66,6	70,8	62,0	77,2	63,7	73,1
	Tegen	23,4	27,9	15,3	20,4	33,7	16,3	31,4	24,5	25,1	16,2	35,0	26,9

		Totaal	VVD	CDA	D66	PvdA	GL	PVV	SP	CU	PvdD	FvD	Anders
		n=1003	n=170	n=36*	n=78*	n=54*	n=139	n=74*	n=31*	n=32*	n=50*	n=48*	n=51*
<b>Ontwikkelings-samenwerking</b>													
Nederland spreekt andere landen aan als jongeren daar geen vrije keuzes kunnen maken.	Voor	58,7	62,2	58,3	69,4	52,0	68,1 <sup>^</sup>	58,0	50,8	50,0	63,2	46,7	43,0 <sup>v</sup>
	Tegen	34,7	37,0	41,7	25,4	45,8	26,9	38,1	43,2	32,5	30,2	48,3	47,8
Meer geld om de gevolgen van corona in ontwikkelingslanden op te vangen.	Voor	55,2	51,9	53,1	65,1	70,9 <sup>^</sup>	72,7 <sup>^</sup>	54,0	54,0	57,7	50,8	16,8 <sup>v</sup>	59,7
	Tegen	36,9	45,5	46,9	29,1	27,7	18,1	39,2	30,3	34	36,8	78,8	32,8

<sup>^</sup> = significant hoger dan andere leeftijdsgroep, sekse of opleidingsniveaus ( $p < .05$ ); \* = Let op: dit is een relatief kleine groep (< 100 personen)

**Tabel 4 Ranking naar demografische kenmerken (1 = belangrijkste, 7 = minst belangrijk)**

	Leeftijd		Gender		Opleiding			
	Totaal	18-21	22-25	Man	Vrouw	Laag	Midden	Hoog
	n=1003	n=491	n=512	n=430	n=568	n=92*	n=327	n=558
Voorkomen van seksueel geweld	1	1	1	1	1	1	1	1
Gratis anticonceptie	2	2	2	2	2	2	2	2
Altijd toegang tot abortus	3	3	3	3	3	7	3	3
Aandacht voor LHBTI personen	4	5	5	7	4	5	7	4
Keuzevrijheid voor jongeren, ook in andere landen	5	4	6	6	5	3	6	5
Gelijk geboorteverlof voor beide ouders	6	7	4	5	6	4	5	7
Elk jaar seksuele voorlichting	7	6	5	4	7	6	4	6

\* = Let op: dit is een relatief kleine groep (< 100 personen)

Tabel 5 Ranking naar politieke voorkeur (1 = belangrijkste, 7 = minst belangrijk)

	Totaal	VVD	CDA	D66	PvdA	GL	PVV	SP	CU	PvdD	FvD	Anders
	n=1003	n=170	n=36*	n=78*	n=54*	n=139	n=74*	n=31*	n=32*	n=50*	n=48*	n=51*
Voorkomen van seksueel geweld	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Gratis anticonceptie	2	3	2	2	2	2	2	2	4	3	2	4
Altijd toegang tot abortus	3	2	4	4	3	3	4	3	6	2	3	5
Aandacht voor LHBTI personen	4	6	6	3	5	4	6	6	7	5	7	7
Keuzevrijheid voor jongeren, ook in andere landen	5	4	5	6	4	5	7	7	2	4	6	6
Gelijk geboorteverlof voor beide ouders	6	7	7	7	6	6	3	5	5	7	4	3
Elk jaar seksuele voorlichting	7	5	3	5	7	7	5	4	3	6	5	2

\* = Let op: dit is een relatief kleine groep (< 100 personen)